

**RIZA YETİŞEN,TAHTACI AŞİRETLERİ**  
(adet,gelenek ve görenekleri)

**İzmir 1986. 280 sh**

**Tuncer BAYKARA**

Ülkemiz, yüzyılı aşkın bir süredir önemli sosyal ve iktisâdî değişmelere sahne olmaktadır. Bu değişmeler etkilerini hemen her sahada göstermektedir. Türk insanının yüzyıllardır içinde ve geleneklerinde sakladığı özellikler de bu değişmeden nasibini alıyor. Değişmeler olağan bir vakıya ise de, değişmeden önceki durumu tesbit etmek, ilim adamları için daha kesin bir zorunluluktur. Hatta bu konuda, şimdiye kadar kaybedilen zamanı da telâfi etmek gerekir. Bunun için de gerekirse, arşiv ve kitaplıklara dayalı araştırmalar geciktirilip, öncelik, değişmelere yönelik çalışmalara verilmelidir. XIX.yüzyılda pek az tesbit edilen özelliklerin büyük önemi, bugün anlaşılabilir. Çünkü o yüzyılda Anadolu'nun fetih destanı halk arasında yaşamış olabilirdi. Şimdilerde halk arasında yaşayanların da, sonraki döneme kalmıyacağı muhakkaktır.

Ülkemiz ve halkıyla ilgili çalışmalarını, kendimiz yapmasak bile, yapılanları teşvik etmeliyiz. Nitekim bunlardan birisi, Rıza Yetişen'in eseridir; 1916 doğumlu olan Rıza Yetişen, 1940 lardan, yani nerede ise yarım asır öncesinden bilgi toplamaya başlamış ve neticelerini yayınlamıştır. Eseri doğrudan tarihle ilgili değildir. Üç bölüm hâlinde kaleme aldığı eserin sadece ilk bölümünün bir kısmı doğrudan tarihi ilgilendiriyor. Lâkin bu kısımdaki bilgiler, yukarda sözünü ettiğimiz, doğrudan halkın arasından gelen bilgiler olduğu için önemlidir.

Rıza Yetişen, ilk bölümde, İzmir ve çevresindeki tahtacı köylerinin bütün yönlerini ele alıyor. Folklor özellikleri öne alınmış olmakla birlikte, yaşanan hayatı ilgilendirdiği için verilen bilgiler dikkate değerdir. Daha da önemlisi, 7 köy hakkında verdiği bilgidir; bunlardan bir kısmı zaten İzmir'in içinde yer almaktadır artık: Naldöken, Narlıdere, Alurca/Doğançay, Cumaovası'nın Karakuyu mahallesi, Bâdemler, Uzundere ve Bayındır'daki Tolaz (Uladi)/ Yakapınar.

R.Yetişen'in yukarda sayılan köyler hakkında verdiği bilgiler yazılı kaynaklara göre değildir. Halk arasındaki rivâyetler, esas alınmış, ancak mezar taşları ve yöredeki maddî kalıntılarla da tahkik edilmeye çalışılmıştır. Zaten bu kısmın önemi, gördüğümüz tenkidî düşünceden de ileri geliyor. Köylerin hemen hepsinin geçen yüzyılda, eşkiya korkusuyla kurulduğu seziliyor. Gerçi bir kısmı muhtemelen çok daha eski tarihlere kadar çıkabilecekse de, XIX.yy ortalarında eşkiya gerçeği de ayrı bir olaydır.

Batı Anadolu'nun XIX.yy ilk yarısındaki değişen nüfus dengesi Rum eşkiyanın türemesine imkân vermişti. Bu eşkiya içinde en namlısı Katırcı Yâni'dir: Bu eşkiyanın 1853'de yakalandığı haberi görülürse de, adından istifâde etmek isteyenler, sonraki yıllarda da aynı adla ortaya çıkmışlardı. Fakat yüzyılın ikinci yarısındaki Türk zeybekler, bu eşkiyayı etkisiz kılacaklardır. İşte ünlü eşkiya Katırcı Yâni, İzmir çevresindeki yerleşmenin, halk arasında en önemli etkili unsurudur.

İlk bölümde, köylerdeki hayatın çeşitli yönleri de ele alınmıştır. Bunlar

arasında takvimle ilgili bilgiler dikkatimizi çekiyor (meselâ Nevruz).

Eserin ikinci bölümü, (s.66-134, daha ziyâde tahtacı inanışlarıyla ilgilidir. Üçüncü bölüm (135-271) Şah Hatai, Kul Himmet gibi şairlerin deyiş ve şiirleridir. Şüphesiz bu kısımlar da kendi açılarından önemli hususiyetler içerebilmektedir. Sonunda bazı resimler ve yararlanılan kişi ve kaynaklar verilmiştir. Bu kaynakların daha ziyâde yaşlı kişiler olması, eserin önemini artırıyor.

Her geçen gün kaybolan millî hafızamızdaki bazı bilgileri tesbit edip, bizlere kazandırdığı için Rıza Yetişen'i tebrik ederiz. Kendisinden daha başka eserler de bekleriz.